

Coğrafi işaretin veya amblemin, tescil şartlarına uymayan ürünlerde kullanıldığı tespit edildiğinde, tescil ettiren veya coğrafi işareti kullanım hakkına sahip olanlar, yetkili mahkemeye başvurarak uygun olmayan bu kullanımın durdurulmasını talep edebilirler.

Coğrafi İşaretler Portalı

Coğrafi İşaretler Portalı, ülkemizde coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı koruması konusunda bilgi sunmak, farkındalığı arttırmak, bu alanda çalışan kurum ve kuruluşları buluşturmak, coğrafi işaret ve geleneksel ürün adına konu ürünlerle ilgili faaliyette bulunanlara yol göstermek amacıyla TÜRKPATENT tarafından oluşturulmuş bir web sitesidir.

Portalın bünyesinde; konuyla ilgili yasal düzenlemeler, kavramlar, başvuru süreçleri, amblem kullanımı gibi coğrafi işaret koruma sistemine konu olan unsurlar hakkında temel bilgilerin yanı sıra denetim sistemi ve Avrupa Birliği başvurusu için detaylı bilgiler içeren eğitim setlerine de yer verilmiştir.

Portalın en önemli aracı, coğrafi işaret ve geleneksel ürün adlarına dair detaylı arama imkânı sunan veri tabanıdır. Bu veri tabanında, coğrafi işaret / geleneksel ürün adı, dosya numarası, başvuru tarihi, tescil numarası, tescil türü gibi parametrelerle arama yapılabilir. Tescilli adlar için arama yapıldığında ürünle ilgili faaliyet gösterenlerin listesine ve tescilde yer alan bilgilere de ulaşılabilir.

Coğrafi İşaretler Portalına erişim için <https://ci.turkpatent.gov.tr> adresini ziyaret edebilirsiniz.

Avrupa Birliği'nde Coğrafi İşaret

Avrupa Birliği'nde (AB) coğrafi işaret korumasından faydalanabilecek ürünler için tescil süreci Avrupa Komisyonu tarafından yürütülür. Tescil süreci ve koruma kapsamı, ulusal mevzuatımıza benzer şekildedir.

AB'ne başvuru yapmak için öncelikle Türkiye'de coğrafi işaret tescilinin gerçekleştirilmiş olması gerekir. Başvuru, İngilizce de dâhil olmak üzere AB'nin resmi dillerinden biri kullanılarak hazırlanır. AB'nin coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı veri tabanına <https://ec.europa.eu/agriculture/eambrosia/geographical-indications-register/> adresinden erişilebilir.

AB'de 1 Aralık 2025 tarihinde uygulanmaya başlayacak ve tescil süreci Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi (EUIPO-The European Union Intellectual Property Office) tarafından yürütülecek olan yeni bir mevzuatla birlikte, el sanatları ve endüstriyel ürünler de coğrafi işaret korumasından faydalanabilecek. Bu konudaki bilgilere ve gelişmelere, <https://www.euipo.europa.eu/en/gi-hub> adresinden erişilebilir.

Coğrafi İşaretler İçin Bilimsel Çalışmaların Gerekliliği

Coğrafi işaret kavramının özünde yer alan “coğrafi sınır” kavramı, ilgili ürünün ayırt edici özellik kazanmasını sağlayacak şekilde üretim aşamalarının tamamının ya da bir kısmının gerçekleştiği coğrafyaya işaret eder. Bu coğrafya ülke, il, ilçe, köy gibi idari sınırlar ile belirlenmez; ürün için tespit edilecek ayırt edici özelliklerin elde edilebileceği yerleri tespit ederek belirlenir. Bu durumda ihtiyaç duyulan bilimsel çalışmalarda, “ayırt edici özellik – coğrafi sınır” dengesinin kurulması gerekir.

Coğrafi işaretli ürünlerin ayırt edici özellikleri, coğrafi sınırdaki doğal özellikler ile beşerî uygulamalardan etkilenecek oluştukları için coğrafi sınırda meydana gelen iklimsel ve çevresel değişikliklerden kolaylıkla etkilenip değişebilirler. Böyle bir değişiklik, coğrafi işaret tesciline uygun olmayan bir sonuç yaratacağından, iklimsel ve çevresel koşullar bilimsel temellere dayalı olarak takip edilerek gerekli tedbirler alınmalıdır.

Örneğin, kolay tozlaşabilen ve sadece belirli bir çeşit bitkiden elde edilen coğrafi işaretli bir tarım ürününün yetiştiriciliğinde, ekim alanlarının çok yakınlarına bu ürünün özelliklerini etkileyebilecek şekilde başka çeşitlerin ekilmemesi önemlidir. Bu konuda alınabilecek tüm tedbirler bilimsel çalışmalarla belirlenir.

Başka bir örneği de elementler üzerinden verebiliriz. Bakır, vücudun bazı önemli biyolojik işlevlerini yerine getirmesi için önemli bir element olmasına rağmen fazla miktarda alınması, zehirlenmelere yol açabilir. Ayrıca nadir görülen bir kalıtsal bozukluk olan Wilson hastalığı vücutta normalden fazla bakır birikmesine neden olur. Karaciğer ve beyin başta olmak üzere bazı organlarda bakırın birikmesi zamanla hasara ve fonksiyon kaybına sebebiyet verir. Bu hastalığı taşıyan bireylerin bakır içeren gıdaları tüketirken dikkatli olmaları ve doktor tavsiyesine göre hareket etmeleri gerekir. Dolayısıyla bakır içeren gıdaları konu alan coğrafi işaretlerde, bakır içeriğinin belirlenmiş olması önemli hale gelebilir. Coğrafi işaret denetimleri sırasında tescil belgesinde belirtilenden özellikle daha fazla miktarda bakır tespit edilirse, bu durumun tek sonucunun “tescile aykırılık” olmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Böyle bir durumda, sadece üreticilerin tescile uygun olarak hareket edip etmedikleri değil, aynı zamanda çevresel faktörler de bilimsel olarak incelenmelidir.

Ayırt edici özellikleri ve coğrafi sınırları uzun soluklu bilimsel çalışmalarla belirlenen ve denetimlerinde de bu tür çalışmalara ihtiyaç duyulan, menşe adı şeklinde tescil edilmiş birkaç coğrafi işaretin tescil belgesinde dikkat çeken bazı açıklamaları aşağıda özetliyoruz.

Olga_kotsareva / iStock

Anzer Balı (676 Sayı ile Tescilli)

Alpinik bitkilerle örtülü Anzer Yaylası'nda, endemik bitkiler de dâhil olmak üzere zengin bir bitki çeşitliliği bulunur. Bu yaylada bulunan genişliği 4 km'den 9,5 km'ye, rakımı 1.750 m'den 3.150 m'ye ulaşan yaklaşık 13 km uzunluğundaki bir vadi; doğu, batı ve güney yönlerinden 3.000 m'yi geçen yüksek dağ silsileleri ile çevrili olduğundan doğal bir ekosisteme sahiptir. Bu özel bölgede konaklayan, soğuk ve sisli havalarda bile uçabilen, dayanıklı ve uzun dil yapısı nedeniyle de floradaki bitkilerin en derin kısımlarından bile kolaylıkla nektar toplayarak beslenen Kafkas ve Kafkas melezi ırkı arılar, Anzer Balını yapar.

Bu balın üretildiği fenni ahşap kovanlar, 50 m aralıklarla yerleştirilir ve coğrafi sınırda yaklaşık 3000 kovan kapasitesi bulunur. Kovan kapasitesinin

sinan dogan / iStock

ve kovan arası mesafenin belirlenmesinde, floradaki polen varlığının balın ayırt edici özelliğine yansiyabilmesi göz önünde bulundurulur.

Arılar kışı geçirmek üzere daha ılıman bölgelere götürülür. Arıların coğrafi sınıra giriş çıkışları, konaklama süreleri, arı koloni varlığı, arıların sağlık bilgileri, arıların koordinatları gibi bilgiler, resmi nitelikteki kayıtlarda tutulup kontrol edilir.

Anzer Balı; Asteraceae (papatyagiller), Boraginaceae (Myosotis) (unutmabeni), Poaceae (buğdaygiller), Rosaceae (gülgiller), Geraniaceae (turnagagasigiller) ve Lamiaceae (ballıbabagiller) polenlerini dominant olarak içerir ama içeriğinde *Castanea sativa* (Anadolu kestanesi) ve *Rhododendron ponticum* (mor çiçekli orman gülü) polenleri kesinlikle bulunmaz. Bu balın, ayırt edici özelliklere sahip içeriğinin üretiminin

sürdürülebilirliğinin sağlanması için coğrafi işaret tescilinden sonra beşer yıllık periyotlarla flora takip ve izleme çalışması yaptırılır.

Anzer Balının sağım zamanı, iklim koşulları takip edilerek temmuz ayının ikinci haftasında belirlenir. Ballıklardan petekli halde alınan ballar süzülüp numuneler alınır. Yapılan analizlerle balın, Anzer Balı coğrafi işaret tesciline uygun olup olmadığı kontrol edilir. Uygun olan ballar, homojen polen dağılımı sağlamak amacıyla birleştirilip harmanlanır. Balın kavanozlara doldurulacağı dönemde, ürünün özelliklerini etkilememesi için dolum tesisine dışarıdan bal getirilmez.

Tüketiciler, Anzer Balını piyasada, süzme çiçek balı olarak 100, 250, 500 ve 1.000 gramlık cam kavanozlarda bulabilir. Kavanozların kapakları, ısıl işlemle sabitlenen plastik güvenlik bandıyla kapatılarak açılmaları engellenir. Kavanozların üzerinde Anzer Balı coğrafi işareti, menşe adı amblemi ve üretici bilgilerini içeren etiketler bulunur.

Bingöl Balı (1237 Sayı ile Tescilli)

Bingöl Balı, Bingöl ilinde *Apis mellifera anatoliaca*, *A. mellifera caucasica*, *A. mellifera meda* ırkları ve melezleri tarafından yapılan polifloral çiçek balıdır.

Dağlarla çevrili olan Bingöl'ün ana morfolojik ünitelerini; il genelinde dağlık sahalar üzerinde farklı yükseltilerdeki volkanik platolar, dağlık sahaları yaran ve fay hatlarına yerleşen akarsuların oluşturduğu vadiler, dağlık kütleler arasında tektonizmaya bağlı olarak ortaya çıkan ova ve havzalar meydana getirir. Kısa mesafelerde değişen yükselti ve yer şekilleri, yarılmış topoğrafya iklim elemanlarında ve bitki örtüsünde çeşitliliğe yol açar. Yaylaların ortalama yüksekliği 1.500-2.000 metre olduğundan, yaz dönemi serin geçer ve çiçeklenme süresi uzar. Coğrafi sınırın bu yapısı, arıcılık faaliyetleri açısından haziran ayından ekim ayına kadar kullanılacak korunaklı lokal konaklama sahalarının oluşmasını sağlar. Bingöl'de ağır sanayi işletmesi olmadığından, toprak ve su kaynakları temiz kalmıştır.

Bingöl'ün florasında yaklaşık 300 endemik bitki taksonu ile 1.700 bitki bulunur. 200'den fazla bitki taksonu da arı bitkisi olarak kayıtlıdır.

Bingöl Balının melissopalınolojik (baldaki polen ve sporların incelenmesi) yapısında Asteraceae (papatyagiller), Fabaceae (baklagiller) ve Hypericaceae (kantaron giller) familyalarına ait polenler bulunur. Özellikle *Hypericum* sp. (kantaron), *Xeranthemum* sp. (kâğıt çiçeği), *Centaurea* sp. (peygamber çiçeği), *Trifolium* sp. (üçgül) ve *Astragalus* sp. (geven) bitkilerinin cins, tür, alt tür gibi taksonlarından en az birinin polenlerinin bulunması, Bingöl Balının ayırt edici özelliklerindendir.

Arı kovanları coğrafi sınır içinde yüksekliği 1.100 m olan yerlerdeki vejetasyon azaldığında 1.900 m ve daha yukarıya doğru, yerleşim yerlerinden 3-4 km uzak, doğal su kaynaklarına yakın, nektar ve polen akışının bol olduğu alanlara doğru taşınır. Bal sağımı, nektar akışına bağlı olarak ağustos ayının sonuna kadar yapılabilir.

Sağılan ballardan alınan numunelere yapılan analizlerle balın, Bingöl Balı coğrafi işaret tesciline uygun olup olmadığı kontrol edilir. Analiz sonucu uygun olan ballar piyasaya petekli, kara kovan ve süzme bal olarak sunulur. Süzme haldeki Bingöl Balı en fazla 1 kg'lık cam kavanozlara doldurulur, petekli ve kara kovan ballar ise gıda ile temasa uygun olan en fazla 3-5 kg'lık dikdörtgen, kare veya laklama işlemi uygulanmış ambalajlarda paketlenir. Ambalaj üzerinde Bingöl Balı coğrafi işaretini taşıyan aşağıdaki logolardan birine ve menşee adı amblemine yer verilir.

Bingöl Balı coğrafi işaretinin Avrupa Birliğinde de korunması için 5 Ocak 2023 tarihinde Avrupa Komisyonuna yapılan başvuru, Komisyonun gerekli incelemelerinin ardından 12 Mart 2024 tarihli Avrupa Birliği Resmî Gazetesi'nde yayımlandı. 3 aylık itiraz süresi içinde bu başvuruya itiraz edilmezse, sürenin sonunda tescil edilecek.

Sonuç olarak coğrafi işaret, kaynaklandığı coğrafya ile derin bir bağa sahip özgün bir ürün tanımladığından, bu ürünün özelliklerinin belirlenmesinde ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında bilimsel

çalışmalara daha fazla yer verilmesi, bir taraftan güvenilirliğini pekiştirecek diğer taraftan da korunması ve tanıtılması için daha güçlü bir dayanak oluşturacaktır. Küresel pazarın gelişmeye devam etmesiyle birlikte, coğrafi

işaretlerin kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi için değerli bir araç olmaya devam edeceği şüphesizdir. ■

Kaynaklar

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170110-9.htm>
<https://www.turkpatent.gov.tr/cografi-isaret>
<https://ci.turkpatent.gov.tr>
https://agriculture.ec.europa.eu/farming/geographical-indications-and-quality-schemes_en
<https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/d032bdaf-ec73-4769-a8e3-cac9a0fcacc.pdf>
<https://ci.turkpatent.gov.tr/Files/GeographicalSigns/6ebcd98c-99e5-4e08-8044-8041658aa341.pdf>
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C_202401989
<https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html>